

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกอบธุรกิจและการค้าในปัจจุบันมีการใช้เช็คมากกว่าตัวแลกเงินและตัวสัญญาใช้เงิน เนื่องจากเช็คเป็นหนังสือตราสารในการชำระหนี้ที่สามารถเปลี่ยนมือได้ เป็นเอกสารสิทธิที่ผู้ประกอบธุรกิจและการค้าใช้เป็นเครื่องมือในการชำระราคาสินค้าและบริการอย่างแพร่หลาย เพื่อให้การใช้เช็คมีความน่าเชื่อถือและมีหลักประกันสำหรับผู้รับชำระหนี้โดยเช็ค รัฐจึงเห็นควรมีกฎหมายเฉพาะเพื่อควบคุมการสั่งจ่ายและใช้เช็คให้เป็นไปโดยสุจริต จึงได้มีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 ออกใช้บังคับ โดยกำหนดให้มีโทษทางอาญา ได้แก่ ปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ สำหรับผู้ที่สั่งจ่ายเช็ค โดยมีเจตนาที่จะไม่ใช้เงินตามเช็คอันเป็นไปตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา 4 ซึ่งบัญญัติไว้ว่า “ผู้ใดออกเช็คเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ตามกฎหมาย” โดยมีลักษณะหรือการกระทำอย่างใดอย่างหนึ่งดังต่อไปนี้

- (1) เจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คนั้น
- (2) ในขณะที่ออกเช็คนั้น ไม่มีเงินอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้
- (3) ให้ใช้เงินมีจำนวนสูงกว่าจำนวนเงินที่มีอยู่ในบัญชีอันจะพึงให้ใช้เงินได้ในขณะที่ออกเช็คนั้น
- (4) ถอนเงินทั้งหมดหรือแต่บางส่วนออกจากบัญชี อันจะพึงให้ใช้เงินตามเช็คจนจำนวนเงินเหลือไม่เพียงพอที่จะใช้เงินตามเช็คนั้นได้
- (5) ห้ามธนาคารมิให้ใช้เงินตามเช็คนั้นโดยเจตนาทุจริต

เมื่อได้มีการยื่นเช็คเพื่อให้ใช้เงินโดยชอบด้วยกฎหมาย ถ้าธนาคารปฏิเสธไม่ให้ใช้เงินตามเช็คนั้น ผู้ออกเช็คมีความผิดต้องระวางโทษปรับไม่เกินหกหมื่นบาท หรือจำคุกไม่เกินหนึ่งปี หรือทั้งปรับทั้งจำ” จึงเห็นได้ว่ากฎหมายฉบับนี้ได้กำหนดความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับเช็ค ซึ่งจากเดิมที่ได้มีการบัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2497 และประกาศคณะปฏิวัติ ฉบับที่ 196 ลงวันที่ 8 สิงหาคม 2515 แต่เมื่อได้ใช้กฎหมายฉบับดังกล่าวมาเป็นเวลานาน จึงได้มีการยกเลิกกฎหมายฉบับเดิม และประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิด

อันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 เพื่อเป็นการให้หลักประกันแก่บรรดาเจ้าหนี้ที่รับชำระหนี้โดยเช็ค และในขณะเดียวกันก็ให้ความเป็นธรรมและคุ้มครองสิทธิเสรีภาพของผู้ออกเช็คด้วย แต่กรณีตาม บทบัญญัติของกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ลักษณะตัวเงินว่าด้วยเช็คนั้นเป็นความสัมพันธ์ระหว่าง เอกชนในทางการค้าและการพาณิชย์ ซึ่งกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดโทษในทางอาญาไว้ เพียงแต่ ถ้าผู้สั่งจ่ายเช็คหรือผู้ออกเช็คได้ลงลายมือชื่อในเช็คแล้วยอมต้องผูกพันตามสถานะที่ตนเองได้ลง ลายมือชื่อไว้ตามบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 900 วรรคแรก ซึ่งบัญญัติ ว่า “บุคคลผู้ลงลายมือชื่อของตนในตัวเงินจะต้องรับผิดชอบตามเนื้อความในตัวเงินนั้น” ในกรณีนี้จะ เห็นได้ว่าเป็นความสัมพันธ์ระหว่างเจ้าหนี้และลูกหนี้เท่านั้น ซึ่งเจ้าหนี้จะใช้สิทธิบังคับลูกหนี้ได้ก็ แต่โดยอำนาจแห่งมูลหนี้ในอันที่จะใช้สิทธิเรียกร้องให้ลูกหนี้ชำระหนี้อันเป็นไปตามประมวล กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา 194

กรณีตามบทบัญญัติของกฎหมายดังกล่าวมิได้กำหนดความผิดเกี่ยวกับเช็คเป็นความรับ ผิดในทางอาญา ซึ่งการทำธุรกิจการค้าของคู่สัญญาในประเทศไทยยังคงต้องคำนึงถึงความน่าเชื่อถือ ะหว่างกันอยู่ นั่นก็คือ การกำหนดขอบเขตและแนวทางปฏิบัติในสัญญา แต่ในกรณีเช่นนี้ก็กำหนด ความรับผิดได้เพียงความรับผิดทางแพ่งเท่านั้น จะกำหนดให้คู่สัญญารับโทษตามบทบัญญัติแห่ง กฎหมายอาญาไม่ได้ รัฐจึงเห็นว่าเป็นปัญหาที่ต้องมีการกำหนดบทลงโทษของการลงลายมือชื่อใน เช็คไว้ ดังที่ได้มีการประกาศใช้พระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 ดังกล่าว ซึ่งเป็นแนวความคิดใหม่ในการลงโทษจำคุกและโทษปรับเข้ามาเกี่ยวข้องกับการค้าและ การลงทุน ซึ่งตามเนื้อหาของกฎหมายดังกล่าวได้กำหนดให้เจ้าหนี้ในฐานะผู้ทรงเช็คหรือผู้รับชำระ หนี้โดยเช็คได้รับชำระหนี้อย่างแท้จริง มิได้ประสงค์ที่จะให้ผู้ออกเช็คต้องรับโทษทางอาญาเป็น หลัก ในกรณีเช่นนี้กฎหมายดังกล่าวจึงได้กำหนดเป็นความผิดอันยอมความได้ โดยได้บัญญัติ หลักการนี้ไว้ในมาตรา 5 เพื่อให้ผู้ออกเช็คและผู้เสียหายซึ่งเป็นผู้ทรงหรือผู้รับเช็คสามารถตกลงกัน ชำระหนี้ตามเช็คได้ตลอดเวลาจนกว่าคดีจะถึงที่สุด จึงเท่ากับว่ากฎหมายได้เปิดโอกาสให้ผู้ลง ลายมือชื่อในเช็คมีเจตนาที่จะชำระหนี้ตามที่ตนเองได้ผูกพันตนไปตั้งแต่แรก โดยกฎหมายมิได้มี เจตนาที่ประสงค์ที่จะให้ผู้ออกเช็คซึ่งส่วนใหญ่แล้วเป็นนักลงทุนหรือนักธุรกิจมาจำคุกแต่อย่างใด จึงเห็น ได้ว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คยังมีประโยชน์ในวงการธุรกิจและ สังคมไทยอยู่อย่างมาก ขณะเดียวกันกฎหมายว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็คได้บัญญัติ กฎเกณฑ์ทางแพ่งและพาณิชย์ลักษณะนิติกรรมและสัญญา ซึ่งอยู่ในความรับผิดชอบของมูลคดีอาญาด้วย กล่าวคือ การออกหรือสั่งจ่ายเช็คต้องเป็นการออกหรือสั่งจ่ายเพื่อชำระหนี้ที่มีอยู่จริงและบังคับได้ ตามกฎหมาย อาทิเช่น เช็คที่ออกเพื่อชำระหนี้เงินกู้กว่าสองพันบาทขึ้นไป โดยไม่มีหลักฐานการ กู้ยืมเงินเป็นหนังสือลงลายมือชื่อผู้ยืมเป็นสำคัญ ถือว่าเป็นเช็คที่ออกเพื่อชำระหนี้ที่ไม่อาจบังคับได้

ตามกฎหมายแพ่งและพาณิชย์มาตรา 653 และไม่อาจเป็นความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534

สิทธิในการดำเนินคดีอาญาของผู้เสียหายตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 เป็นไปตามหลักการทั่วไปเกี่ยวกับผู้มีสิทธิฟ้องคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาตรา 28 ที่บัญญัติว่า บุคคลต่อไปนี้มีอำนาจฟ้องคดีอาญาต่อศาล ได้แก่ พนักงานอัยการ และผู้เสียหาย เนื่องจากความผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 เป็นความผิดอันยอมความได้ ดังนั้น ก่อนที่พนักงานอัยการจะดำเนินการฟ้องคดีได้ จะต้องมีการสอบสวนโดยชอบจากพนักงานสอบสวน และพนักงานสอบสวนจะทำการสอบสวนได้ก็จะต้องมีการร้องทุกข์โดยชอบจากผู้เสียหายด้วย หากขั้นตอนการร้องทุกข์ไม่ชอบด้วยกฎหมาย หรือไม่มีการสอบสวนโดยชอบแล้ว จะส่งผลให้พนักงานอัยการไม่มีอำนาจฟ้องคดีตามกฎหมายฉบับนี้เช่นกัน ในส่วนของกรณีที่ผู้เสียหายจะดำเนินคดีด้วยตนเองนั้น สิ่งสำคัญที่ควรคำนึงถึงก็คือ การรวบรวมพยานหลักฐานที่สำคัญ ได้แก่ ต้นฉบับเช็คพร้อมใบคืนเช็ค ซึ่งระบุเหตุผลในการปฏิเสธการจ่ายเงินของธนาคารและหลักฐานเกี่ยวกับมูลหนี้ที่ส่งจ่ายเช็ค เพื่อมอบคดีให้แก่พนักงานอัยการหรือทนายความดำเนินการฟ้องร้องเป็นคดีภายในระยะเวลา 3 เดือน นับแต่วันที่ธนาคารตามเช็คปฏิเสธการจ่ายเงิน เพื่อที่ทนายความจะได้มีระยะเวลาในการตรวจสอบความถูกต้องของเอกสารและดำเนินการฟ้องคดีภายในกำหนดเวลาตามกฎหมายต่อไป นอกจากนี้ การดำเนินคดีอาญาด้วยตนเองตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 มีข้อดีที่ผู้เสียหายสามารถดำเนินคดีกับผู้ส่งจ่ายเช็คได้โดยเร็วกว่าการดำเนินคดีผ่านองค์กรของรัฐ เช่น ตำรวจและพนักงานอัยการที่ต้องมีการร้องทุกข์ และสอบสวนก่อนที่พนักงานอัยการจะพิจารณาสั่งฟ้องต่อไป โดยในทางปฏิบัติทั่วไป ผู้เสียหายในความคิดเกี่ยวกับเช็คนิยมที่จะฟ้องคดีด้วยตนเองโดยให้ทนายความเป็นผู้ดำเนินการ

การที่ทางราชการเตรียมการร่างพระราชบัญญัติยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 โดยให้เหตุผลว่า ปัจจุบันธุรกิจการเงินการธนาคารมีความเจริญก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทำให้ธนาคารสามารถตรวจสอบข้อมูลของผู้ใช้เช็คได้อย่างรวดเร็วและสมบูรณ์ จึงไม่มีความจำเป็นที่จะต้องมีการตราพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 เพื่อสร้างความน่าเชื่อถือในเช็คอีกต่อไป สมควรยกเลิกกฎหมายว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ซึ่งหากยกเลิกพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวจะส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจทำให้เกิดการใช้เช็คอย่างไม่มีคุณภาพ ขาดความรับผิดชอบในการใช้เงินตามเช็ค อันเป็นเหตุให้มีการคืนเช็ค การดำเนินธุรกิจการค้าเกิดความเสียหายเป็นจำนวนมาก และอาจทำให้เช็ค

ไม่ได้รับความนิยมนั้น ซึ่งถ้าจะยกเลิกพระราชบัญญัติที่กล่าวมานี้จะต้องมีมาตรการในการกำหนด
ควบคุมผู้ใช้เช็ค และแก้ไขตัวบทกฎหมายให้รับกับสภาพทางเศรษฐกิจของประเทศไทยด้วย

จากการศึกษาเบื้องต้น พบว่าพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.
2534 มีการนำเอาความรับผิดในทางอาญาเข้ามาเกี่ยวข้องกับ ซึ่งขัดต่อเจตนารมณ์ของกฎหมาย
เนื่องจากความรับผิดในทางแพ่งไม่ควรนำหลักการลงโทษในทางอาญาเข้ามาใช้ แต่ผู้ศึกษามี
ความเห็นว่ ไม่ควรมีการยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 แต่
ควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยการยกเลิกโทษจำคุกในทางอาญาบางประการที่
เป็นเหตุให้ผู้ออกเช็คที่ไม่มีเจตนาทุจริตได้รับโทษทางอาญา ซึ่งอาจเกิดจากสภาวะทางเศรษฐกิจ ทำ
ให้ผู้ออกเช็คหมุนเวียนเงินในบัญชีไม่ทัน เป็นเหตุให้ธนาคารปฏิเสธการจ่ายเงิน และควรคงโทษ
จำคุกในกรณีที่ผู้ออกเช็คมีเจตนาทุจริตโดยแท้จริงที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คไว้ นอกจากนี้ควร
มีการแก้ไขเพิ่มเติมโทษปรับให้สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดในปัจจุบัน คือ ปรับไม่เกินหกหมื่นบาท
โดยอาจกำหนดโทษปรับตามจำนวนเงินที่สั่งจ่ายตามเช็ค เพื่อให้ผู้ออกเช็คเกิดความเกรงกลัวในการ
กระทำผิดและเป็นการคงความน่าเชื่อถือในเช็คไว้ ซึ่งถ้าเห็นว่าไม่ควรนำเอาโทษทางอาญามาใช้ ก็
ควรมีการปรับปรุงแก้ไขพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 ให้มีความ
ทันสมัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อแก้ไขปัญหาในปัจจุบันแทนการยกเลิกกฎหมายทั้งฉบับ อีกทั้งควร
สร้างมาตรการอื่นที่สามารถเข้ามาควบคุมการใช้เช็คเพื่อให้เช็คเกิดความน่าเชื่อถือด้วย

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะตัวเงิน
หลักความรับผิดในทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค
2. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิดทฤษฎี และหลักเกณฑ์ของปัญหา
การกำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534
3. เพื่อศึกษาปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดโทษความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับการใช้
เช็คตามกฎหมายต่างประเทศและความรับผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้
เช็ค พ.ศ.2534
4. เพื่อศึกษาและวิเคราะห์ถึงปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วย
ความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534
5. เพื่อเสนอแนะแนวทางการแก้ไขปัญหาคำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติ
ว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534

สมมติฐานในการศึกษา

การที่กฎหมายกำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 โดยกำหนดโทษจำคุกและโทษปรับนั้น ไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในปัจจุบัน และอาจเป็นอุปสรรคในการประกอบธุรกรรมทางเศรษฐกิจ แต่หากยกเลิกพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าว โดยมีบทบัญญัติตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ว่าด้วยตัวเงินเพียงอย่างเดียวแล้ว ก็อาจทำให้เช็คนั้นไม่มีความน่าเชื่อถือ มีผลทำให้กฎหมายนั้นเป็นเพียงกฎหมายระหว่างเอกชนกับเอกชนเท่านั้น มิใช่กฎหมายระหว่างรัฐกับเอกชน อันเป็นปัญหาเกี่ยวกับความสงบเรียบร้อยและศีลธรรมอันดีของประชาชน ดังนั้น จึงควรมีการยกเลิกโทษจำคุกในทางอาญาบางประการที่เป็นเหตุให้ผู้ออกเช็คที่ไม่มีเจตนาทุจริตได้รับโทษทางอาญา แต่ให้คงโทษจำคุกในกรณีที่ผู้ออกเช็คมีเจตนาที่จะไม่ให้มีการใช้เงินตามเช็คไว้ และควรมีการแก้ไขเพิ่มเติมโทษปรับให้สูงกว่าที่กฎหมายกำหนดในปัจจุบัน โดยยังคงให้มีพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 ต่อไป

วิธีดำเนินการศึกษา

การดำเนินการศึกษาวิจัยวิทยานิพนธ์เล่มนี้ ใช้วิธีการวิจัยเอกสาร (documentary research) โดยค้นคว้าจากเอกสารทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ รวมทั้งข้อมูลต่างๆ อันเกี่ยวข้องกับปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค ตลอดจนตำรากฎหมาย ตำบทยกกฎหมาย บทความทางวิชาการ สัมภาษณ์นักกฎหมายและนักธุรกิจในสาขานิติศาสตร์และสาขาอื่นที่เกี่ยวข้อง ค้นคว้าในห้องสมุดของทางมหาวิทยาลัย และของสถาบันต่างๆ รวมทั้งข้อมูลที่ได้จากการค้นคว้าทางอิเล็กทรอนิกส์ที่ปรากฏอยู่บนเครือข่ายอินเทอร์เน็ต เพื่อนำมาวิเคราะห์และนำมาแก้ไขปัญหาทางกฎหมายต่อไป

ขอบเขตของการศึกษา

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้มุ่งศึกษาถึงประวัติความเป็นมา แนวคิดทฤษฎี และความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะตัวเงินตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ หลักความรับผิดชอบในทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 โดยศึกษาถึงกฎหมายต่างประเทศในการกำหนดโทษทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับการใช้เช็ค เช่น ประเทศสหรัฐอเมริกา สาธารณรัฐฝรั่งเศส และอังกฤษ เป็นต้น ตลอดจนศึกษาสภาพปัญหาการกำหนดโทษทางอาญา เพื่อแสวงหาแนวทางการแก้ไขปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอัน

เกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 โดยกำหนดประเด็นว่าควรจะมีการยกเลิกพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534 หรือไม่

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. เพื่อให้ทราบถึงความเป็นมาและความสำคัญของปัญหาเกี่ยวกับกฎหมายลักษณะตัวเงิน หลักความรับผิดในทางอาญาที่เกี่ยวข้องกับความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค
2. เพื่อให้ทราบถึงประวัติความเป็นมา ความหมาย แนวคิดทฤษฎี และหลักเกณฑ์ของปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534
3. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาทางกฎหมายในการกำหนดโทษความรับผิดทางอาญาเกี่ยวกับการใช้เช็คตามกฎหมายต่างประเทศและความรับผิดตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534
4. เพื่อให้ทราบถึงปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534
5. เพื่อให้ทราบถึงแนวทางการแก้ไขปัญหาการกำหนดโทษทางอาญาตามพระราชบัญญัติว่าด้วยความผิดอันเกิดจากการใช้เช็ค พ.ศ.2534